

Nederland en taak ZKH Prins Bernhard'.¹ 'Het verlangen van Hare Majesteit dat aan ZKH Prins Bernhard bij de terugkeer naar Nederland een taak gegeven dient te worden, is', schreef van Boeyen, 'zeer juist gezien en van het allergrootste belang.' Maar welke taak? Niet een taak 'bij het herstel van de orde': dan zou 'kras moeten worden opgetreden' en dat zou een lid van het Oranjestad met een verantwoordelijkheid belasten waaruit 'de ernstigste gevolgen' zouden kunnen voortvloeien; evenmin een taak 'op bestuurlijk terrein': 'staatsrechtelijk is deze gedachte in het licht van de Grondwet niet te verwezenlijken'; wèl echter een taak 'op algemeen maatschappelijk gebied': overal rondreizend zou de prins de noden van het Nederlandse volk moeten peilen.

Dat denkbeeld werd door Gerbrandy in zijn eigen nota ondersteund.² Maar hij ging verder: hij adviseerde de koningin, de prins 'aan te wijzen als commissaris-generaal van herstel, als centrale figuur daarin; in dit herstel', aldus Gerbrandy, 'is begrepen zowel het militaire als het economische.' De prins zou dan tegelijk met de opperbevelhebber oversteken, 'het spreekt vanzelf dat wij ons onthouden hebben te spreken over Uwer Majesteits eigen terugkeer' – ja, Gerbrandy's nota dateert wel volledig uit zijn 'bedeesde' periode waarin hij zich van zijn eigen verantwoordelijkheid onvoldoende bewust was en veel te onderdanig tegenover de koningin stond! Hij vroeg haar, dag en uur te bepalen voor een bespreking met van Boeyen, Dijkhoorn en hemzelf.

Dat zij gedrieën met hun nota's, ingezonden zonder voorkennis van hun ambtgenoten, bijgedragen hebben tot verwringing van de constitutionele verhoudingen, spreekt vanzelf; 'deze materie was', zo oordeelde de Enquête-commissie, 'bij uitstek een aangelegenheid van algemene politiek, welke het kabinet in zijn geheel aanging, zodat eventuele voorstellen . . . niet dan via de ministerraad hadden moeten gaan'³ – een opinie die wij onderschrijven. Maar de zaak kwam onmiddellijk al vast te zitten. Van alle concrete denkbeelden die aan de koningin voorgelegd werden, sprak haar op dat moment slechts één aan: dat prins Bernhard bij de bevrijding een belangrijke taak zou krijgen; zij meende overigens dat de taak van prinses Juliana nog belangrijker moest zijn en zond dienaangaande op 4 april '41 aan haar dochter het volgende telegram: 'Hier in overweging plan voor algemeen herstel bij thuiskomst. Wens jou en B[ernhard] leiding in handen te geven. Stel voor, jij voorzitter commissie van herstel op economisch en militair gebied' (economisch en militair: de door Gerbrandy voorgestelde

¹ *Enq.*, punten j en o, gestenc. bijl. 164. ² Tekst: a.v., dl. V b, p. 90. ³ A.v., dl. VIII a, p. 320.